

Szűcs Kata Ágnes

Szent Erzsébet 16. századi portugál nyelvű életrajza

– forrásközlés –

Crónica da Ordem dos Frades Menores első kiadásának címlapja (Lisboa, 1557.)

A következőkben egy, a magyar szakirodalom által eddig mellőzött 16. századi, portugál nyelvű Árpád-házi Szent Erzsébet-legenda fordítását közlöm, amelynek hiánypótló jellegét többek között az adja, hogy részben betekintést enged a magyar szent kora újkori kultuszába az Ibér-félszigeten és új elemekkel gyarapítja legendáriumát. A portugál nyelvű életrajz először 1557-ben jelent meg nyomtatásban a Marcos de Lisboa által összeállított *Crónicas da Ordem dos Frades Menores* első részében. A Portói Egyetem Bölcsészettudományi Karának gondozásában 2001-ben megjelent a három részből álló sorozat előszóval ellátott facsimile kiadása, méghozzá az 1614–1615-ös Luís dos Anjos ferences által szerkesztett, második kiadás alapján. Az alább közölt fordításhoz az első rész facsimile kiadását használtam.¹

¹ MARCOS de Lisboa, *Crónicas da Ordem dos Frades Menores, Primeira Parte*, Porto, Universidade do Porto, 2001. I, I–III, (Fonteset Monumenta) 233v–238r.

Marcos de Lisboa (1511–1591)² a portugál szakirodalom számára közismert kora újkori szerző,³ aki Lisszabonban született és 13 évesen lett az obszerváns ferences rend tagja, majd a Szent Bonaventura Kollégiumban végezte tanulmányait Coimbrában. 1572-ben elkísérte az akkor 18 éves I. Sebestyén királyt⁴ első afrikai útjára. 1581-ben választották meg Portó püspökének; ezt a pozíciót halálig betöltötte.

Ő volt az első, aki a ferences rendről teljességre törekvő, átfogó történeti munkát írt, és nyomtatásban is megjelentette.⁵ Az úttörő munka több hasonló kezdeményezést vont maga után.⁶ A címben szereplő *krónika* szó azonban bizonyos mértékben félrevezető lehet, hiszen inkább beszélhetünk időrendben elhelyezett életrajzok és legendák gyűjteményéről, mintsem mai értelemben vett történeti krónikáról.⁷

2 Marcos da Silva (a szülei után) vagy Marcos de Betânia (talán a ferences rendben felvett néven is ismert).

3 A *Crônicason* kívül ismertebb munkái, fordításai:

Liuro insigne das flores e perfeicoes das vidas dos gloriosos Sanctos do Velho e Nouo Testamento te quasi nossos tempos [per Marcos Marulo Spalatense de Dalmacia; nouamente traduzido em lingoagem per F. Marcos de Lisboa], Lisboa, Francisco Correia, 1579. [‘A dalmáciai Marcus Marulus Spalatensis által szerzett jeles könyv az Ó- és Újszövetség neves szentjeinek életéről, melyet Marcos de Lisboa újból fordított portugálra.’ Vö: Marcus MARULUS Spalatensis, *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum*, Bernandinus de Vitalibus, 1506.]

Exercicios e muy deuota meditação da vida e paixam de nosso Senhor Iesu Christo. Composta per o allumiado varam frey Ioam Taulero da ordê dos Pregadores; tresladada de latim em lingoagê pelo padre frey Marcos de Lisboa, frade menor da prouincia de S. Antonio de Portugal, Lisboa, João Blavio, 1562. [‘Gyakorlatok és nagyon ájtatos elmélkedések a mi urunk, Jézus Krisztus életén és szenvedésén. Eredeti szerzője a megvilágosodott domonkos rendi szerzetes, Johannes Tauler, a fordítást latinból Marcos de Lisboa, a portugáliai Szent Antal Provincia ferences szerzetese végezte el.’ VÖ: Johannes TAULER, *A szegény Krisztus követéséről* szóló prédikációja.]

Tractado do Seraphico Doctor S. Boauentura chamado Da perfeiçã da vida... Tractado do mesmo sancto chamado Aruore da vida... Tractado do mesmo sancto e forma breue pera insino dos nouiços na religiam. Hum breue A.B.C. spiritual do mesmo Sancto / convertidos em lingoagem per Frey Marcos de Lisboa frade menor da Prouincia de Portugal, Lisboa, Ioanões Blauio, 1562. [‘Az üdvözült doktor, Szent Bonaventura értekezése, melyet *Az élet tökéletességéről* címen szerzett. Ugyanezen szentnek *Az élet fája...* című műve és egy másik, mely egy rövid formában, a novíciusok tanítására szerzett „spirituális ABC.” E műveket portugálra Marcos de Lisboa ültette át.’ Vö: Szt. Bonaventura, *A tökéletesség kis tükré*; ford. Tarcsafalvy Anaklét, 1941. elektronikus elérés <http://www.ppek.hu/k22.htm>; BONAVENTURA, *Az Élet Fája = Ferences himnuszok*, szerk. SZEDŐ Dénes, Budapest, 1944, 20–23; BONAVENTURA, *A hit rövid foglalata: Breuiloquium*; ford. DÉR Katalin; Kairosz, Budapest, 2008, 212.]

Illetve szerzőségébe tartozik egy már posztumusz kiadott nyelvkönyv is, mely elsőként foglalkozik a Fülöp-szigeteki bicol nyelvvél: *Vocabulario de la lengua bicol* [Texto impreso]: primera y segunda parte, Impreso [...] en el Convento de Nuestra Señora de Loreto en el Pueblo de Sampaloc 1754.

4 Él: 1554–1578. Uralkodott 1557–1578.

5 José Adriano de Freitas CARVALHO, *Ao leitor = MARCOS de Lisboa, Crônica da Ordem dos Frades Menores, Primeira Parte*, Porto, Faculdade de Letras da Universidade do Porto, 2001, 5–10.

6 Pietro RIDOLFI, *Historia Seraphicae Religionis*, Venetiis: apud Franciscum de Francisci, 1586; Francesco GONZAGA, *De Origine Seraphica Religionis Franciscanae*, Romae: es Tipographia Domini-ci Base, 1587; Lucas WADDING, *Annales Minorum*, Lugundi, Claudi Laudri 1625–1635.

7 A *Crônicas* három rész(let)ben jelent meg. Az első részt 1557-ben Lisszabonban, a másodikat 1562-ben ugyanott, a harmadikat pedig 1570-ben Salamnacában adták ki először.

A mű a 19. századig száznál is több kiadást ért meg; számos európai nyelvre, többek között olaszra, angolra, spanyolra, németre és lengyelre is lefordították. Nagyszerű panorámáját adja a portugál ferences irodalomnak, európai népszerűségét pedig, a gyűjteményes jellegén felül, a ferences spiritualista irányzathoz tartozó, illetve lelkeségi műveket író szerzők szerepeltetésének egyaránt köszönhette.⁸ A krónika jelentőségét mutatja, hogy Szent Antal és más ferences szentek ezzel a szöveggel kerültek be a portugál köztudatba, és lettek az ország vallásos irodalmának általánosan ismert szereplői.⁹ A portugál ferences szerzetes munkájának jelentőségét tovább növeli, hogy az általa összegyűjtött anyagban olyan forrásokat is feldolgozott, amelyek kézírata mára elveszett, figyelemre méltó továbbá, hogy művét nyomtatásban, anyanyelven tette széles körben elérhetővé.

A *Krónika* megírására Andreas Alvarez, a rend miniszter generálisa¹⁰ kérte fel a portugál ferencset, aki ezután európai peregrinációra indult; Marcos bejárta Franciaország, Spanyolország és Itália konventjeinek könyvtárait,¹¹ hogy a krónika alapját képező dokumentumokat összegyűjtse. Főleg Itáliában időzött sokat, ahol Szent Ferenc nyomdokait követve végigjárta Firenze, Róma, Assisi városait és feltételezhető, hogy Padovában és Milánóban is járt anyaggyűjtés céljából.¹²

Forrásait alapvetően három nagy csoportra osztja a szakirodalom;¹³ de az olvasóhoz címzett *Prológusban* a szerző is közöl mintegy tájékoztató jelleggel egy listát az általa felhasznált könyvekről, amelyeknek az egyes fejezetek elején az adott művekre visszaülő rövidítését adja. Ennek ellenére a források azonosítása és a rövidítések feloldása is sokszor problematikus.¹⁴

8 Ilyen szerzők többek között Szent Bonaventura (1221–1274), Jacopone da Todi (1230–1306), Folignói Szent Angéla (1248–1309), Bolognai Szent Katalin (1413–1463). Továbbá megtalálhatók benne Szent Klára (1193–1253) és Szent Ferenc (1118–1226) munkái is, ez utóbbitól a *Cantico della creature* és az általa írt két regula olvasható. José Adriano de Freitas CARVALHO, *Para a história de um texto e de uma fonte das Crônicas de Fr. Marcos de Lisboa: o Floreto – ou os «Floretos»? - de S. Francisco = Frei Marcos de Lisboa: cronista franciscano e bispo do Porto*, Porto, Humbertipo, 2002, 9–57.

9 Thiago MAERKI, O “pensamento analógico” nas *Crônicas da Ordem dos Frades Menores, de Marcos de Lisboa*, Cuadernos Medievales, 18(2015)/1, 83–101.

10 1547–1553 között.

11 Stephen DONOVAN, *Mark of Lisbon*, = *Catholic Encyclopedia* (1913), szerk. HERBERMANN Charles George, New York, The Encyclopedia Press, 1913, IX, I–XVII, 682–383. (<https://archive.org/details/V09CatholicEncyclopediaKOfC/page/n735>) [utolsó letöltés: 2019. április 25.]; Vö. Lucas WADDING, *Marcus Ulyssipponensis*, = *Scriptores Ordinis Minorum. Quibus accessit Syllabus illorum, qui ex eodem Ordine pro fide Christi fortiter occubuerunt. Priores atramento, posteriores sanguine christianam religionem asseruerunt. Recensuit fr. Lucas Waddingus, ex typographia Francisci Alberti Tani*, 1650. 248–249. http://archive.org/details/bub_gb_IEjwF73xD4AC (2019. 02. 04.)

12 Mivel Itáliában Paolo Pisotti atya már korábban rendelkezett afelől, hogy a provinciák összegyűjtsék a rend történetére vonatkozó dokumentumot Marcos de Lisboának nem volt nehéz dolga, hiszen sok forrást megkapott ily módon. DONOVAN, *Mark of Lisbon...*, i. m., 682.

13 Az első BARTOLOMEO de Pisa *De Conformitate Vitae B. P. Francisci ad Vitam Domini Nostri Jesu Christi*, a második MARIANUS Florentinus *Fasciculus Chronicarum Ordinis Minorum*, harmadik pedig “az egyéb általa gyűjtött dokumentumok” nagy, és pontosabban meg nem meghatározott halmaza. DONOVAN, *Uo*; WADDING, *Marcus Ulyssipponensis...*, i. m., 248.

14 Roberto RUSCONI, *Frei Marcos de Lisboa e le „Crônicas da Ordem de São Francisco”: un raccoglitore delle memorie storiche e agiografiche del francescanesimo medievale = Frei Marcos de Lisboa:*

Az előszóban összefoglalja az első kötet rövid tartalmát is, amelyet a könnyebb kezelhetőség kedvéért kilenc könyvre, s azokat további fejezetekre osztott fel – mindezeket pedig gondosan szerkesztett tartalomjegyzék rendszerezi. Szent Ferenc élete, művei és csodái teszik ki a kötet első három könyvét. A negyedikben a ferences mozgalom első vértanúinak, a Marokkóba küldött tanítványok történetét írja le. Az ötödikben a Páduai Szent Antalként ismert, lisszaboni születésű szent életét és csodáit ismerteti. A hatodik könyvben újabb ferences ‘tanítványokról’ közöl írásokat. A hetedik könyv Assisi Boldog Egyed, a nyolcadik Szent Klára legendáját és az általa írt klarissza rendszabályt tartalmazza. A kilencedik könyvben található a „*A Terceira ordem chamada dos penitentes,*” azaz a Ferences harmadrend intézményesülésének, és néhány ide sorolt szentnek a története. A tizedik, utolsó könyvben olyan ‘morzsákat’ gyűjtött össze, amelyek témájuk szerint az eddigi könyvek egyikébe sem fértek bele, de időrendben a ferences rend kezdeti időszakához tartoznak.

Marcos de Lisboa Szent Erzsébet-életrajza a kilencedik könyv X–XIX. fejezetében található. A tíz fejezet egy-egy időszakot ölel fel a szent életéből a gyermekkorától a szentté avatásáig. A legendárium pontos forrásai még azonosításra várnak, a szövegkorpusz nagy része azonban rekonstruálható a középkor óta ismert népszerű forrásokból, amelyek a szent életét dolgozták fel.¹⁵ Sőt, a legtöbb olyan csodás elem megtalálható a portugál ferences által összeállított életrajzban is, amelyek a szentté avatás körül keletkezett – a szakirodalom által történetiként elismert – forrásokhoz később hozzáadott betoldások és módosulások eredményeképp könyvelhetőek el. Ilyen például, hogy álmában megjelenik halott anyja, és a segítségét kéri (XVIII. fejezet); hogy halat fog egy betegnek a meddő folyóból (XVII. fejezet); hogy még életében meggyógyít egy süketnéma és lebénult fiút (XVII. fejezet). Ugyanakkor Marcos de Lisboa a meghatározó ferences kontextus ellenére sem szerepelteti az életrajzban az egyébként a ferences rendhez szorosabban kötődő és a szent csodái közül talán az egyik leghíresebbet: a rózsacsodát.¹⁶ Tartalmaz azonban két olyan mirákulumot, amelyekre most csak röviden hívnám fel a figyelmet. Az egyik az Erzsébet ferences kapcsolatait részletező fejezetben található (XIII. *Az áhitat, amellyel Szent Erzsébet a ferencesek iránt viseltetett*), amelyben a rendhez fűződő szoros kapcsolata mellett Er-

cronista franciscano e bispo do Porto, Porto, Humbertipo, 2002, (Revista de Faculdade de Letras; Série Línguas e Literaturas Anexo XII.), 275–296,

15 Vö. *A négy szolgáló vallomása*, ford. CSALOG Judit, VINNAINÉ LAKATOS Éva = *Magyarország virága, 13. századi források Árpád-házi Szent Erzsébet életéről*, szerk. J. HORVÁTH Tamás, SZABÓ Irén, Budapest, Szent István Társulat, 2001, 145–180; JACOBUS de Voragine, *Szent Erzsébet*, ford. MADAS Edit = *Uo.*, 259–282; DIETRICH von Apolda, *Szent Erzsébet élete*, ford. BELLUS Ibolya = *Legendák és csodák (13–16. század) Szentek a magyar középkorból*, Budapest, Osiris, 2001, II, I–II, (Millenniumi magyar történelem – források), 7–90.

16 A motívum ugyanis addigra – legalábbis az Ibériai-félsziget szentek élete-irodalom kontextusában vizsgálva – átkerült egy másik, helyi szent legendáriumába, az 1516-ban boldoggá avatott Portugáliai Szent Erzsébetébe (1270–1336). A szintén ferences kötődésű portugál szent életrajza a *Crónicas* második részében található, amelyben elsőik között olvashatjuk legendájában a rózsacsoda rövid leírását nyomtatásban.

zsébet Isten előtti kitüntetett szerepe nyer bizonyítást; a másik pedig a XVII. fejezetben olvasható (*Szent Erzsébet ispotályban történt csodái*), amelyben szent imájának ereje egy szokatlan példázaton keresztül igazolódik be.¹⁷

Köszönettel tartozom Kónya Gáspárnak, aki a fordítást az eredetivel összevetette.

¹⁷ A motívumok eredete a *Chronica XXIV Generalium* (1374), illetve annak egy 15. századi portugál nyelvű fordítása, de a források mélyebb vizsgálata egy következő dolgozat tárgyát képezi majd.

Boldog Szent Erzsébet¹ özvegy élete, [aki] Magyarország királyának lánya, Szent Ferenc atya harmadrendjének tagja

X. Fejezet: Szent Erzsébet ártatlanságáról és erkölcséről életének első időszakában

Boldog Szent Erzsébet András² magyar király lánya volt, apja házában nevelkedett jó körülmények között, de megvilágosodott Isten kegyelme által, és szemeit megnyitva a valódi tudásra, elkezdte megvetni az ifjúság hiúságát és vágyait, illetve azokat az örök Uralkodó követésének szolgálatába állította.

Nem lévén több ötévesnél, [mégis] oly érettséggel, nyugalommal és állhatatossággal imádkozott a templomban, hogy a dajka, aki vigyázott rá, csak erővel tudta elszakítani onnan.

Sokszor kereste az alkalmat arra, hogy a kápolnában időzhessen, így hagyták, hogy ott maradjon, ahol a földön csupasz térdekkal térdepelt és imádkozott, arra buzdítva minden szolgálóját, hogy imádkozzanak és ájtatosan hajoljanak meg a képek előtt.

A játékot és szórakozást, amire szolgálai hatására időt vesztegetett, mindig félbeszakította, hogy alamizsnát osszon a szegényeknek vagy imádkozzon, és kötelezte azokat, akik vesztettek [a játékban], hogy meghatározott számú *Miatyánkot* vagy *Üdvözlégyet* elimádkozzanak.

Ahogy növekedett a Szent, úgy nőtt benne az áhítat, a tisztaság és a buzgóság mindenfajta érényességre. Már élete elején Szűz Máriát választotta védőszentjének és szószólójának Isten előtt, és a boldogságos Szent János apostolt, hogy ártatlanságára és életére vigyázzon. Ez utóbbi iránt oly odaadással volt, hogy semmilyen dolgot, melyet Szent János apostol szeretetéért kértek tőle, vissza nem utasított.

A boldogságos Szent szüntelenül és oly mértékben figyelt magára, hogy minden dolgát ájtatosságra fordította: az örömeiket, melyekben néha részesült, a legjobb rész-nél kényszerűen megszakította, még hozzá oly szentséges szavakkal, hogy azokkal társait is ájtatosságra ösztönözte, és nem hordott olyan öltözéket, amely ne lett volna roppant tisztességes. Az ínyenc falatokból, melyeket az asztalon elé raktak, nagyon keveset evett, és a maradékot elküldte, hogy osszák szét a szegények között, akik a palota kapujában várták az alamizsnát.

Az istentiszteletet, melyet a templomban tartottak, oly nagy áhítattal hallgatta, hogy amikor a szent evangéliumot felolvasták, vagy amikor az Úr testét imádták, kesztyűjét, gyűrűt és a többi ékszert a fejéről és csuklójáról mind levette és a földre rakta azokat az Úr iránti tisztelet jeléül.

1 Árpád-házi Szent Erzsébet (1207–1231).

2 Árpád-házi II. András (1177 k.–1235) ur.:1205–1235.

A szokásos imádságait és más szent gyakorlatait soha nem halasztotta másnapra, még akkor sem, ha az éjszaka nagy részét virrasztással töltötte, hogy ájtatosan befejezhesse azokat.

XI. Fejezet: Szent Erzsébet nagy állhatatosságáról házassága után

Ezekben a szent, Isten ihlette gyakorlatokban nevelkedett a szent [asszony], aki az isteni gondviselés által elrendeltem mindenről lemondott, [egyedül] arra vágyott, hogy Krisztuson kívül más férje ne legyen. De az Úr másként rendelkezett, amikor atyja parancsára – akinek [Erzsébet] nagy engedelmességgel tartozott – házasságkötésre kényszerült a német tartományok legfontosabb hercegi családjának [leszármazottjával], Tübingia örgrófjával és hercegével.

Az isteni gondviselés szándéka az volt, hogy a házasság a szükségszerűség okán köttessen meg, hogy [Erzsébet] legyen az, aki elviszi az Isten iránti szeretetet a [tartományban élő] barbár néphez, hogy megtanítsa nekik a tisztaság erényének nagy érdemeit és az irgalmasság cselekedeteit, és maga is gyakorolja azokat felebarátaival szemben.

Az első évek során boldog Erzsébetnek nagyon sok nehézsége támadt férjével, nem azért, mert [a férj] nem hajlott az erényességre, hanem a rossz tanácsok miatt, melyeket annak tanácsadói és szolgálói adtak, akik [Erzsébet] erényeit és kegyességét mind becstelenségnek látták, ezért pedig megvetették és üldözték őt. De imái elértek az Úrhoz, és férje nemcsak, hogy nem akadályozta őt az erények gyakorlásában, hanem titkos vigasztalója volt bánatában és vigasztalanságában, ugyanis az Isten iránti tisztelettel eltelve titokban minden engedélyt és hatalmat megadott [Erzsébetnek], hogy Istent szolgálja, és sok szóval bátorította őt a lelki üdvösség [elnyerésére].

Így hát, amikor Erzsébet férjhez ment, nem változott meg sem elhatározása, sem pedig szent gyakorlatait [nem hagyta el], hanem a bűnbánat nagy szigorúságával gyötörte testét fenyítő eszközökkel, virrasztással és önmegtartóztatással.

[Esténként] sokszor felkelt a hitvesi ágyból, hogy egész éjjel imádkozva virraszt-hasson, hogy titokban az égi Atyához imádkozhasson, és amikor [szemét] elnehezítette az álom, a földre terített szőnyegekre feküdt le aludni. És amikor örgróf férje nem volt otthon, egész éjjel imádkozva virrasztott égi hitveséhez fohászkodva, titokban ciliciumot viselt, és szobájában gyakran megostoroztatta magát szolgálóhölgyeivel, a Megváltóhoz hasonlóan, aki értünk megkorbácsoltatott. Az önmegtartóztatásban olyan szigorú és feddhetetlen volt, hogy az asztalnál a sokféle és bőséges, ínycenc fogások között sokszor csak kenyeret evett, a húst megérintette kezével, másoknak adta, szétosztotta azt, hogy úgy tűnjön, ő is evett, ezzel megörvendeztetve a vele egy asztalnál ülőket, és nem tűnve túlságosan önmegtartóztatónak. Máskor nem bírta elviselni az ínycenc és drága falatok látványát, és az udvar étkeit elküldette néhány istenfő szolgálója házába. Mindezt férje, az Örgróf látta és türelemmel viselte, mondván, hogy ő maga is nagyon szívesen cselekedne ugyanígy, ha nem lenne szükséges megőriznie az állam és a ház [rendjét].

XII. Fejezet Szent Erzsébet könnyeiről és alázatosságáról

Oly buzgalommal élte bele magát az imába, hogy közben mindig bőszes könnyeket hullatott; könnyei úgy hullottak, mint a tiszta forrás. Erőlködéstől mentesen sírt, úgy, hogy arca közben nem torzult el; egyszerre érezte lelkében a fájdalmat és a lelki örömet. Azt mondta a Szent, hogy erőltetve, eltorzult arccal sírni [annyi, mint] csúf ábrázattal elijeszteni az Istent.

Történt egyszer, hogy szokása szerint kezeit imára fűzve, szemét és szívét az égre függesztve olyan elragadtatottságba került a lelke, hogy amikor egy parázsdarab ráesett a szoknyájára, meg sem érezte, hogy ruhája meggyulladt, amíg a szolgálója rá nem talált és – látván, hogy a szent szinte elég a tűzben – el nem oltotta a lángokat. A szolgálólány nagy kiáltozásától magához tért a Szent is, és saját kezével még ott összefoltozta maradék ruháját, melyet összeégetett a tűz.

Nem szerette, ha a szolgálók és a szegény emberek őt *Asszonyom*nak szólították, hanem egyenlőként maga mellé ültette őket és velük együtt evett, bízott és dolgozott. Olyan nagyra tartotta az alázatosságot, hogy Isten szeretetéért semmilyen alantas munkát nem vetett meg, és bár a legnagyobb világi méltóság vette körül, mégis egész lelkével a szegénység állapotára vágyott, mert életében Krisztus szegénységét akarta követni, hogy a világ jólétéből és dicsőségéből magának semmit meg ne tartson. És ezzel a buzgalommal és vággyal eltelve, amikor maga volt a szolgálóival, gyakran öltözött szegény ruhákba, és egy ócska kendővel bekötve fejét így szólt: „Így járnék mindig, ha szegény lehetnék.” Litániák és körmenetek alkalmával mezítláb, lenvászaron rongyokba öltözve a szegény nők között imádkozott mint alázatos szegény.

Szülés után, amikor először ment misére, nem az állapotának megfelelő gazdag öltözékben, hanem a Miasszonyunk példáját követve szegényes ruhákban jelent meg, és gyermekét saját karján vitte az oltárhoz egy báránnyal meg egy gyertyával együtt. Azokat kegyesen felajánlotta, majd hazatérve, azt a ruháját is, amelyben a misén volt, egy szegény asszonynak adta. Hogy tökéletesen kövesse az alázatosság szabályait, a lélek dolgaiban teljes engedelmisséget fogadott Konrád mesternek; aki bár szegény szerzetes volt, hitét és tudását tekintve mégis nagy [hírű], így [Erzsébet] szigorúan megtartotta az ő előírásait és tanácsait minden dologban, bármilyen szigorúak is voltak azok, [oly módon], mintha Jézus Krisztus maga mondta volna neki. Ezen engedelmisség és a saját lelkiismeretének aggályai miatt sem akart olyan dologhoz nyúlni, amelyet a Grófság tisztviselői vettek vagy tőlük származott, attól félvén, hogy azok igazságtalanul elvett javak voltak, vagy szegények vére tapadt hozzájuk.

Megözvegyülése után egy alkalommal Szent Erzsébetet nagy igazságtalanság érte, és lelkében elcsüggedve imádkozni kezdett. Nagy buzgalommal sírt, kérve az Urat, hogy minden elszenvedett sérelemért áldást és vigasztalást adjon azoknak, akiktől a sértést elszenvedte. És az imádkozás hevében meghallotta az Úr hangját, aki így szólt: „soha nem imádkoztál ilyen örömdetesesen és kellemesen hozzám, mint ez alkalommal, az [imád] most eljutott a szívemhez. Ezért megbocsátom neked az összes bűnödöt, amit mindezidáig elkövettél, attól a naptól kezdve, hogy képes voltál vétkezni eddig az óráig, és az én kegyelmemet adom neked.” És mivel Erzsébet [azon]

elmélkedett, hogy milyen életet éljen attól a naptól kezdve a végsőkig, a szívek titkainak ismerője [ekképp] válaszolt neki. „Bízz Istenben, cselekedj jól és vedd le magadról a bűnt.”

XIII. Fejezet: Az áhítat, amellyel Szent Erzsébet a ferencesek iránt viseltetett

Boldog Erzsébet egyedülálló anyja és leánya volt a [Ferences] Kisebb Testvéreknek, minthogy teljesen áthatotta a szegénység szelleme, és megvetette a világi [javakat], ahogyan ezt ők tanították.

Történt egyszer, hogy amikor néhány napig nem látta a ferences testvéreket, el-sápadt és szomorú lett; és amikor férje, az Őrgróf az ő szomorúságának okát kérdezte, azt felelte neki: „Mert már nagyon rég nem láttam Isten szolgálait, se nem hallottam tőlük az Isten ígését, ezért vagyok hát kívül és belül ilyen szomorú.” Erre az Őrgróf rögtön elküldetett két ferences barátért, hogy a Szent [asszony] óhaja szerint beszélgethessen velük Istenről. Ahogy meglátta őket a Szent, olyan boldog lett, mintha bennük Krisztust látta volna meg; és közülük az egyik, az ő lelki vezetője, egyebek között nagy buzgalommal beszélt Istenről és [Erzsébet] lelkének egészségéről.

„Azokat a dolgokat illetően, atyám, amelyektől a lelkem szenved, van egy, amely azt igazán szomorúvá teszi: tudni, hogy a bűneim miatt megérdemelttem, kevésbé legyek szeretve Isten által. Jóllehet folyton azon dolgozom, hogy minden erőmmel őt szeressem, ezért nagyon félek, hogy méltatlannak ítélt szeretetére, és kivet magából.” A szerzetes nagyszerű szavakkal bizonygatta neki, hogy összehasonlíthatatlanul nagyobb a mi Urunk Jézus Krisztus szeretete [Erzsébet] iránt, mint ahogy [Erzsébet] szereti, vagy egyáltalán képes lenne szeretni az Urat. „Ha ez így lenne, (válaszolta a Szent), akkor [az Úr] nem engedné, hogy egy pillanatra is távol legyek tőle, sem betegséggel, sem más munkával, [hiszen] annyira vágyom szeretni őt.” Ezután ez a lelki vezető válaszában kijelentette és több érveléssel bebizonyította, hogy az isteni szeretet, mellyel Isten szeret minket, mennyivel túlszárnyalja a mi [szeretetünk] határait, mert az ő szeretete végtelen, örök, erős, tiszta és teljes, a miénk pedig kicsi, időleges, gyenge, tisztátalan és tökéletlen. [Ekkor] a Szent egyik kezével rámutatott egy fára, amely annak a folyónak a túlszárnyán volt, amely mellett ők is álltak, és így szólt: „Hamarabb elhinném, hogy az a fa átköltözik a folyónak erre a partjára, mint azt, hogy az Úr annyira szeret engem, mint [amennyire] én őt, hiszen Ő édes szeretetnek hiányával hátrahagy engem.” Csodálatos dolog történt ekkor, amint a Szent befejezte szavait, a fa gyökerestül kirántódott és magát a folyó túloldalára ültette. Összecsapta erre kezeit Jézus Krisztus szolgálóleánya, egyből érezte lelkében, milyen végtelenül túlszárnyal minket az Úr az ő végtelen szeretetével, majd a földre borult, és megvallotta az Úrnak, hogy legyőzött a szeretete által, amiért örök hálát adott neki.

XIV. Fejezet: Szent Erzsébet irgalmas és jótékony cselekedetekben való foglalatosságáról

Mivel a Szent nagy buzgalommal szerette Jézus Krisztust, lelkének e forrásából, mint az élő vizek,³ szakadatlan folytak a jótékony cselekedetek Jézus Krisztus szegényei[nek megsegítésére], mely [cselekedetek]ről [Jézus] azt mondta, hogy azokat vele cselekszik.

A saját szükségleteit illetően a Szent nagyon tartózkodó és szigorú volt, de a szegényekkel annyira bőkezű és nagyvonalú, hogy ha rajta múlt, nem tűrte, hogy a szegények bármiben is hiányt szenvedjenek, mely erényeiért népe körében a szegények anyjának nevezték; és mintha tényleg gyermekei lettek volna, ellátta őket szükségükben.

És e szeretet jegyében sokszor lett a szegények anyja a keresztségben, mert megkeresztelve őket, a keresztanyaság címén még több joga volt saját gyermekeiként nevelni őket és gondoskodni róluk.

Egy alkalommal egy szegény asszonynak olyan szép ruhát adott, hogy [az], amint meglátta magát abban a gazdag ruhában, nagy örömeben elgyengülten a földre rogyott, és a Szent imádkozott a szegény asszonyért, aki [ezután] gyógyultan kelt fel.

S a Szent szolgálóival együtt sokszor font és varrt, hogy munkájával elnyerje az erényesség jutalmát, és hogy saját teste fáradalmával szerezzen alamizsnára valót a szegényeknek, példát adván ezzel övéinek az igazi alázatról és foglalatosságról.

Amikor férje, az Őrgróf Itáliában volt, az Őrgrófság területén pedig nagy éhínség dúlt, a Szent odahívatta a szegényeket a földekről, és minden vagyonát szétosztotta közöttük szükségleteik szerint. Más alkalommal, amikor nem volt pénze, eladta az ékszereit, és mindenét egyből a szegényeknek adta, néha úgy, hogy magától és szolgálótól vonta meg a szükséges dolgokat, hogy a szegényeket ruhával és étellel elláthassa.

A szegények és betegek számára egy házat építtetett a magas palota alatt, ahova minden nap lejárt, nem törődve a felkapaszkodás és leereszkedés nehézségeivel, hogy meglátogassa, ápolja, és kegyes, szent szavakkal türelemre intse [az ott lévőket]. Ott sok súlyos és visszataszító betegséget gyógyított, türelemmel viselte a bűzt, mely a sebekből áradt, és azokat a saját fátylából tépett darabokkal tisztította ki. Saját kezével ápolta [a betegeket], és gyógyszert vitt nekik, amit a szolgálói nem tudtak megtenni a nagy bűz és undor miatt.

XV. Fejezet: Munkák, melyeket Erzsébet a férje halála után végzett

A mi Urunk kegyelméből az Őrgróf megtért a Szent imáinak hatására, mert bár nagy gond nehezedett rá országának vezetésével, mégsem hiányzott belőle a vágy és az akarat Isten szolgálatára a maga idejében. És mivel személyesen nem vehetett részt folyamatosan a lelki munkákban, feleségének megengedte, hogy mindent megtegyen, ami Isten dicsőségét illeti és az ő lelki üdvüket szolgálja. Szent Erzsébet na-

3 Vö. Zakariás 14:8.

gyon szerette volna, ha férje a hit védelmére fordítaná fegyvereinek és országának erejét, ezért szent buzdítással rávette, hogy látogassa meg a Szentföldet, és segítsen a keresztények meghódításában.

Elindult hát otthonából embereivel együtt a Szentföld meghódítására, de amíg a hajóra szállásra várakoztak az itáliai Brindisiben,⁴ belehalt betegségébe az igaz és áhítatos Herceg Őrgróf, és visszaadta lelkét Istennek teljes hittel és szeretettel, hogy megkapja jó cselekedetei dicsőséges gyümölcsét.

Ugyanúgy fogadta a Szent az özvegység állapotát, és még inkább buzgólkodott, hiszen most már minden igyekezetével égi jegyesét szolgálhatta. És mint a legszabadabb és legmagasabb állapotban lévő lélek a világon, a mi Urunk nagyobb feladatokat kezdett adni [Erzsébetnek], ugyanis amikor az Őrgróf haláláról tudomást szereztek, férjének rokonai és vazallusai mint a vagyoni tékozlóját és pazarlóját kidobták a palotából.

Oly tanácstalan és üldözött volt, hogy nem tudta, hol tölthetné a következő éjjelt, ha nem egy szegény házban, a disznók között. De egész éjjel hálát adott a mi Urunknak, és már pirkadatkor elment a Kisebb Testvérek monostorába, kérte őket, hogy énekeljék a *Te Deum Laudamus*,⁵ és adjanak hálát a mi Urunk Jézus Krisztusnak, mert megadta neki a szegénység állapotát, amit mindig is óhajtott. És elküldte Szent Erzsébet a kicsiny gyermekeit, hogy különböző helyeken felneveljék őket, mert ott nem volt elég hely, hogy maga mellett megtarthassa őket.

Ekkoriban sok sértés és támadás érte őt saját vazallusaitól, amelyeket mindig vidám türelemmel fogadott úgy, mintha csak Isten kezétől származtak volna.

Kis idő múltán, hogy a Szent munkához látott, nagybátyja, az érsek, látva, hogy unokahúga még mindig férj nélkül él hatalmas szegénységben és üldöztetések között, elhatározta, hogy becsülettel kiházasítja. Krisztus jegyese azonban kész volt inkább meghalni, mint megházasodni; imáit meghallgatta az Úr, s így ebből a csatából győztesként kerülhetett ki.

Tiszteletre méltó módon a nagybátyja egyik palotájában volt, amikor Brindisiből megérkeztek az Őrgróf csontjai, amelyeket az érsek tiszteletteljes ünnepi körmenettel, [Erzsébet] pedig nagy áhítattal és könnyekkel fogadott, és az Úrhoz imádkozva így szólt: „Hálát adok neked uram, Jézus Krisztus, hogy férjemnek, a te barátodnak csontjait visszaadva vigaszt nyújtottál számomra. Tudod, Uram, hogy mennyire szerettem őt, mert ő szeretett Téged, és a te szeretetedért örömteli dolog volt megfosztva lenni az [Őrgróf] jelenlététől, amikor ő a Szent Föld megsegítésére indult a Te szolgálatodban. És [bár] nagy vigaszt jelentene számomra vele élni, hogyha szegény kéregetőkként járhatnánk a világot, de te tudod, Uram, hogy egy hajszállal sem változtatnék akaratomon, nem hoznám vissza az élők közé őt, még ha képes volnék rá, akkor sem. Őt és magamat is a te kegyelmedbe ajánlom.”

Magyarország királya, a dicsőséges Szent édesapja, amint értesült lánya üldöztetéseiről és a szegénységben töltött életéről, királyságából érte küldetett egy hercegi

4 Olaszország déli részén, Puglia régiójában található város. A forrásszövegben Brindex szerepel.

5 Téged, Isten dicsérünk.

grófot, aki amint megtalálta [Erzsébetet] a szegények között gyapjút fonni, egészen magán kívül került az ámulattól, és felkiáltott, majd egyre azon igyekezett, hogy elvigye őt apjához, a királyhoz. De a dicsőséges királylány inkább volt a mennyek fényes hercegnője, mint a földi dolgoké, és előbb választotta Dávid prófétával a szegények közötti megvetett életet az Isten házában és az ő szolgálatában, semmint a tiszteletben, örömök és dédelgetések közötti életet a földi hercegek udvarában.

XVI. Fejezet: Hogyan lett Szent Erzsébet apáca és építtetett tekintélyes kórházat a szegények számára

Boldog Erzsébet fogadalmat tett, hogy férje halála után örök tisztaságban, engedelmisségben és szegénységben fog élni, amit nagy buzgalommal teljesített. Felvette Szent Ferenc atya bűnbánó harmadrendjének ruházatát, és tunikába, durva gyapjúköpenybe és foltozott zsákszövetekbe öltözött a szegénység szeretetéért.

Engedelmességet fogadott a gyóntatójának, Konrád barátinak is, amit tökéletesen betartott, és [eltűrt] minden rárótt terhes és kellemetlen dolgot, [úgy mint] a fegyelmet és a sanyargatást, amiben a szent barát részesítette lelkének megjobbítása érdekében. Végül, hogy képes legyen szívét teljes mértékben Istennek ajánlani, és hogy ebben ne gátolja semmilyen ideiglenes hajlandóság, imájában kérte az Urat, hogy töltsse el szívét megvetéssel minden világi dolog iránt, tépje ki gyökerestül szívéből a gyermekei szeretetét, és vértesse fel őt ebben az életben minden gyalázzal és megvetéssel szemben. És felállva az imádság után, így szólt szent életű társaihoz és szolgálóihoz: „Az Úr az ő kegyelméből meghallgatott engem, és megjutalmazott; ezentúl minden világi dolgot annyiba veszek, mint a ganéjt, még gyermekeimért sem aggódom jobban, mint a többi felebarátomért, mert már semmi mást nem szeretek [ezen a világon], csak az Istent.”

És miután felvette a habitust, nagy lelkesedéssel adta át magát az irgalmasság cselekedeteinek.

Amikor a Szent kétezer márkát kapott hozományából, azt részben szétosztotta a szegények között, a maradékból pedig építtetett egy ispotályt, hogy benne menedékre és gyógyulásra találjanak a szegény betegek. Ebben a szegényeket úgy szolgálta, mint a legalacsonyabb származású szolgáló, és oly alázatosan és felebaráti szeretettel ápolta őket, hogy ő maga mosdatta és fektette ágyba a betegeket, és örömmel mondta társainak, akik segítettek neki: „Nagy kegyelmet kapunk ma az Úrtól, mert őt moszuk és őt takarjuk be.”

Olyan alázatosan és kegyesen szolgált, hogy egy félszemű, rühös fiúcskát egy éjszaka hatszor is a saját kezében vitt ki, hogy szükségét elvégezhesse, és nagy örömmel mosta ki a rongyokat, melyeket a fiú bemocskolt.

Egy iszonyatos, leprás asszonyt sokszor megmosdatott, ágyba fektetett, gyógyszereket adott neki, kitisztította és bekötözte a sebeit, levágta a körmeit és leborult előtte, hogy megoldja saruit.

A betegeket mindig gyónni és áldozni vitte, amikor pedig egy öregasszony nem akart gyónni, megbüntette és rávette, hogy gyónjon.

Saját keze által szótt halotti leplet terített a szegények testére, elkísérte őket [vég-ső útjukon], és nagy áhítattal volt jelen a temetéskor elhangzó istentiszteleten is.

A sok csoda, amelyet a mi Urunk a dicsőséges Szentért e szolgálatai közben tett, bizonyosság arra, hogy irgalmas cselekedeteivel jócskán elnyerte [az Úr] tetszését.

XVII. Fejezet: Szent Erzsébet ispotályban történt csodái

A Szent ispotályában az volt a szabály, hogy addig nem fogadott senkit, ameddig meg nem gyónta bűneit és meg nem tisztította a lelkiismeretét, mert aki bűnös, nem érdemli meg, hogy Isten kegyeléből egyen.

Történt egyszer, hogy egy vak ember kérte, fogadják be, de nem akart gyónni; amikor pedig nem fogadták be, az Istent káromolva elfordult. Ekkor megdorgálta, lelkére beszélt a boldog Szent és egy áhítatos ferences barát, aki az esetenél jelen volt, méghozzá olyan szavakkal, hogy a vak megtért az Úrhoz. Miután áhítatosan meggyón, már befogadták a kórházba. A ferences barát azt mondta Szent Erzsébetnek, hogy ha már adott enni, akkor adja vissza a látását is ennek a szegény, vak embernek. És a Szent tele kegyes jótékonyssággal így válaszolt: „Nagy munka ez, atyám, melyet csak a mi Urunk képes véghezvinni, hiszen csak ő adhatja vissza a vakok szeme világát, de mivel a dicsőség fényével oly könnyörületesen megvilágította ezt a vak embert, nem tagadja majd meg tőle a szeme világát sem; te kérd Őt imáidban az egyik szeme világáért, én pedig a másikért fogok ekképpen fáradozni.” És imádkozván a barát, a vak ember visszakapta látását az egyik szemére, amelyik nagyon kicsi maradt; a Szent imájának hatására visszakapta másik szeme világát is, [de ez a szeme] igen nagy lett. [A szegény ember] így is tökéletesen látott, de a szemek közötti különbségben az Úr megmutatta az érdemek közötti különbséget is.

[A Szent asszony] egy nap titokban, két apáca szolgálója kíséretében elment az ispotályba, hogy meglátogassa a betegeket, és az ajtóban egy bénát talált a földön fekvő, aki már régóta néma is volt. Meghatotta e beteg látványa, és halk, jótékony hangon megkérdezte, mi je fáj. De a beteg megrázta a fejét, és mivel néma volt, nem válaszolt semmit. Erre Krisztus boldog szolgálóleánya a Szentlélekkel eltelve ezt mondta: „Urunk, Jézus Krisztus által megparancsolom neked, hogy mondd meg, mid fáj.” És abban a pillanatban a béna felkelt és ezt mondta: „Nagyon sok ideje már, hogy egészen mostanáig néma és béna voltam.” És a szent, meglepődve a hirtelen bekövetkezett csodától, gyorsan felállt és visszament oda, ahonnan jött, hogy rá ne ismerjenek.

Egy másik alkalommal a dicsőséges Szent áhítatos szívvel a betegszobákban sé-tált, meglátogatta és megvigasztalta a betegeket. Amikor meglátott valakit, aki már annyira legyengült, hogy nem volt ereje enni sem, megkérdezte tőle nagy állhatatosan, óhajt-e valamit enni, a beteg suttogva azt felelte neki, hogy halakat a folyóból. A Szent rögtön kiment, és így szólt az ispotály szolgálóihoz: „Hozzatok nekem néhány kis halat, amit ennek a nagyon gyenge beteg embernek adhatnék, mivel szerfelett kívánja azokat.” Mindnyájan esküvel megerősítve azt felelték, ez lehetetlen kérés, mivel az évnék abban a szakában egyetlen halat sem találni a folyóban. De a Szent, a szegények szívbéli anyja, Isten jóságában bízva és annak szellemétől vezérelve fogott

egy edényt, amit ott talált, és futva indult az ispotály melletti forráshoz, bedobta oda az [üres] edényt, majd vízzel és halakkal tele emelte ki onnan. Boldogságában gyorsan megsütötte a halakat, amelyeket a mi Urunk adott neki, és odaadta őket a betegnek, aki annyira kívánta azokat. Miután megette őket, a beteg férfi egészséges és erős lett, és hálát adott a mi Urunknak, Istenünknek.

XVIII. Fejezet: Szent Erzsébet szemlélődéseiről

A dicsőséges Szent gyakran nagyszerű kinyilatkoztatásokban és jelenésekben részesült jegyese, Jézus Krisztus által és az ő forró szeretetén keresztül, amelynek sebesült betege volt.

Egy napon, Nagyböjt idején, amikor a templomban a szemét olyannyira az oltárra függesztette, hogy úgy tűnt, mintha Isten személyes jelenlétét csodálná, hosszú ideig tartó égi kinyilatkoztatásnak volt tanúja. Hazatérve olyan gyengének érezte magát, hogy lehajtotta fejét egyik szolgálótársa ölébe, az egyik ablakon át felemelte tekintetét az égre, és arcát olyan boldogság töltötte el, hogy csodálatos nevetésre fakadt. A jelenés okozta nagy boldogság után hirtelen könnyekben tört ki. Majd szemét újra kinyitva az iménti boldogságot érezte, azután újra lehunyva a korábbi könnyeket hullatta, és így telt el egy teljes óra. Végül, mivel korábban egy szót sem szólt, megszólalt: „Uram, ha te velem akarsz lenni, én veled akarok lenni, és soha többé nem akarom, hogy elváljunk egymástól.” Ezután a társnői kérlelték, hogy Isten tiszteletére és az ő lelkük épülésére mondja el nekik, mi történt, [Erzsébet], engedve a kéréseknek, így szólt: „Láttam a nyitott eget és az én uramat, Jézus Krisztust, aki szívélyesen felém hajolt és megmutatta nekem boldogságos arcát, és azt látva hatalmas öröm töltött el. Amikor nem láttam, hatalmas szomorúság lett úrrá rajtam, és sírni kezdtem. Az Úr irántam érzett könnyörületességből újra felém fordította tisztaságtól fénylő arcát, és így szólott hozzám: „»Velem akarsz lenni?« Erre feleltem neki azt, amit hallottatok.” Kérlelték a társnői, hogy mesélje el nekik azt a jelenést is, amit az oltárnál látott. A Szent azt felelte nekik, „nem tudom elmondani nektek, amit ott láttam, csak annyit mondhatok, Isten csodálatos dolgait láttam, és szívem megtelt az ő boldog jelenésével.”

Különböző módokon, de szinte folyamatosan látomásokban részesült a boldog Szent, ennek ellenére ritkán fedte fel ezeket társnői előtt, csakis akkor, ha ismerte az Úr szándékát, aki szereti a lelkekben lakozó titkot.

A mi Urunk azáltal is ki akarta nyilvánítani dicsőséges Szent Erzsébet forró felebaráti szeretetét, hogy imáit azonnal meghallgatta, így azoknak nyomban látványos következményei lettek, melyek közül most két esetet elmesélünk.

Egy éjszaka, mikor Krisztus szolgálóleánya aludt, álmában megjelent neki az anyja, és a földön térdelve kérlelte ekképpen: „Ó, lányom, emlékezz a fájdalomra, mellyel megszülettem, és azután imádkozz értem Istenhez, hogy bocsánatot nyerhessenek bűneimért, ugyanis nagy szenvedésekben van részem, melyeket kiérdemeltem az életemben elkövetett mulasztásaimmal.” Ezek a fájdalmas szavak ébresztették a Szentet, aki, nagy irgalommal édesanyja iránt, a földre térdelve rögtön imádkozni

kezdet; könnyek között kérte az Urat kegyelemért. Amikor a hosszú, szenvedélyes ima után elaludt, álmában megint látta édesanyját, aki immár vidám volt. Azt mondta neki, imáinak köszönhetően a purgatóriumban eltöltött idő számára véget ért, és az égi királyságba jutott.

Egyszer a Szent kegyességtől megindultan imádkozott egy öntelt, erkölcstelen ifjúért, aki megkérte, hogy imádkozzon vele együtt. Egyszer csak az ifjú hangosan kiabálni kezdett: „Asszonyom, hagyja abba az imádkozást, asszonyom, ne imádkozzon többet!” De a Szent ezt hallva még nagyobb buzgalommal kezdett imádkozni. Az ifjú tovább kiabált: „Asszonyom, ne imádkozzon többet, mert teljesen elégek.” Erre akkora melegség gyúlt az ifjúban, hogy izzadni, füstölögni és [akaratán kívül] mozogni kezdett a teste, karjait tébolyodottan emelte fel. Néhányan, akik ekkor rátaláltak, azt látták, az összes ruháját átította az izzadság, és nem tudták megérinteni a nagy tüztől és forróságtól, amely belőle áradt. Ekkor még hangosabban kiáltotta, hogy teljesen elég és meghal. Ahogy a Szent befejezte imáját, az ifjú nem érezte többé a tüzet, de magához térve és az isteni kegyelemtől eltelve belépett a Kisebb Testvérek rendjébe.

Így mutatta meg a mi Urunk ebben, és még sok más esetben is Szentje buzgó imádságának eredményességét.

XIX. Fejezet: Szent Erzsébet dicsőséges haláláról és szentté avatásáról

Elérkezett az idő, hogy a Szent bevégezze földi zarándoklatát, s hogy az Úr kedvesét égi királyságába elvigye. A Szent lázas beteg lett. Betegségében megjelent neki álmában a mi Urunk Jézus Krisztus, és nagy meghittségben így szólt: „Jöjj, én választottam, én nagyon szeretett feleségem, és foglald el örök égi lakhelyedet, amelyet számodra készítettem.” És rögtön másnap ezeket a boldog híreket továbbadta társnőinek, nagy áhítattal magához vette a szentségeket, és minden szükséges dolgot előkészített a temetéséhez. A következő este a fal felé fordult, és azok, akik körülötte voltak, édes énekhangot hallottak. Az egyik társnője megkérdezte tőle, hogy miféle hang volt az, mire a Szent ezt válaszolta: „Egy madárka jött ide közém és a fal közé, és olyan édesen dalolt, hogy engem is éneklésre indított.” Nem sokkal később nagy kiáltozások közepette így szólt a gonosz szellemhez: „távozz, távozz, távozz!” És az ördög, aki azért jött, hogy megnézzze, van-e a Szent asszonyban valami [gonosz], rögtön elmenekült. A dicsőséges Szent arca mindig vidám volt, és lelkében imádsággal így szólt társnőihez: „Közeleg az éjfél, ebben az órában született meg Jézus Krisztus, és a jászolban megpihent. Elérkezett az óra, amikor az Úr magához hívja a lelkeket az égi menyegzőre.” És elköszönve mindenkitől, Jézus Krisztus, az ő hitvese kezébe adta lelkét.

Jóllehet az ő szent teste négy napon át temetetlenül állt, mégis olyan gyönyörűséggel ragyogott és olyan finom illat áradt belőle, amely inkább a dicsőséges életet jellemezte, semmint a halált. Midőn meghalt, a templom tetején összegyűltek a madarak, amilyeneket azelőtt senki sem látott, és olyan lágy dallamot énekeltek, hogy mindenki, aki látta őket és hallotta a hangjukat, ámulatba esett. Így értették meg, milyen szívesen fogadják az égben a dicsőséges Szent lelkét.

Nagy volt a szegények jajgatása a szent eltávozása és halála miatt, aki úgy szerette és ápolta őket, mintha mindannyiuk anyja lett volna. Összegyűlt a nép szenvedélyes áhítattal a Szent temetésén, ahol mindenki boldognak és szentnek hívta [a halottat], és az emberek, ahogy tudtak, nagy kincset érő ereklyeként vittek el egy-egy darabot a hajából vagy a ruhájából.

Az ő szentjének dicsőségét sok káprázatos csodával mutatta meg a mi Urunk, amelyeket az ő érdemeiért tett: visszaadta a vakok látását, a betegek, nyomorultak és leprások egészségét, felszabadította az ördög által megszállottakat, visszaadta egy születésétől fogva vak ember látását, rögtön a temetése után hét embert támasztott fel, és utána még többeket, összesen tizenhatot.

És ezen csodák eljutottak IX. Gergely pápához, aki már a Szent életében különlegesen áhítatos pártfogója volt. A Szent életének és csodáinak kötelező kivizsgálása és a kihallgatások után az összes bíboros és egyházi főpap egyetértésével beírták őt a szentek katalógusába, amivel elrendeltetett, hogy ünnepét az egész világon mindenhol ünnepeljék.

Szent Erzsébet ezt az életet az Úr 1231. évében, november 19-én özvegyként hagyta itt. Néhány évvel transzlációja után a Szent testét abban az ólomládában találták meg, amelyben eltemették, a hús pedig átalakult folyékony olajjává, amely olyan finom illatú volt, mintha nem e világról származott volna. Az olaj még sokáig párolgott a Szent csontjaiból, és még sok beteget meggyógyított.